

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Έργο: «Έρευνα και ολοκληρωμένη παρέμβαση για την κοινωνική ενσωμάτωση μιας μείζονος κοινωνικά ευάλωτης ομάδας: ψυχολογικό προφίλ/ ψυχοπαθολογία, προφίλ δεξιοτήτων, διάγνωση αναγκών και ανάπτυξη προγραμμάτων για την κατάρτιση-reskilling και την ψυχολογική υποστήριξη προς την επαν-ενσωμάτωση των «νέων ανθρώπων εκτός εκπαίδευσης, κατάρτισης και απασχόλησης (NEETs)»

EEA Grants/GR07-3757

Ε.Υ. Έργου: Καθηγητής Νίκος Παπαδάκης

Οι Neets στην Ελλάδα σήμερα

neets2.soc.uoc.gr

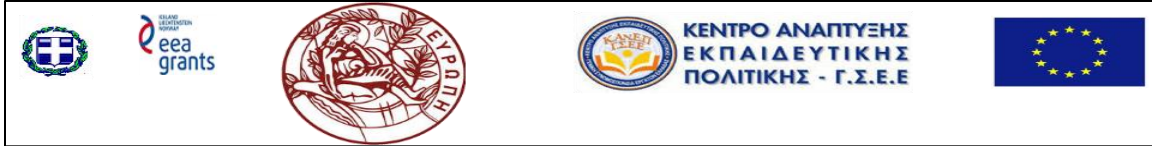

Κέντρο Ανάπτυξης Εκπαιδευτικής Πολιτικής Γ.Σ.Ε.Ε.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης
Κέντρο Πολιτικής Έρευνας και Τεκμηρίωσης (ΚΕΠΕΤ)
Κέντρο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΚΕΑΔΙΚ)

A. Η κοινωνικά ευάλωτη ομάδα των NEETs

Οι νέοι και νέες (ηλικίας 15 έως 24 ετών), που απουσιάζουν από κάθε μείζονα θεσμική μέριμνα (με ενσωματωτική διάσταση) του Κοινωνικού Κράτους (εκπαίδευση, κατάρτιση και απασχόληση), έχουν ταξινομηθεί με τον περιγραφικό όρο Neets («young people not in education, employment or training»). Ο όρος αυτός χρησιμοποιείται για τους νέους που ανήκουν στην ηλικιακή κατηγορία των 15 έως 24 ετών (κατά άλλους και κυρίως τον OECD 15-29) και οι οποίοι δεν μετέχουν στην εκπαίδευση, στην κατάρτιση ή την απασχόληση. Ο όρος NEETs είναι ευρέως αποδεκτός από αρκετούς διεθνείς φορείς και από τους θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στη νέα αυτή κατηγορία κοινωνικής ευπάθειας η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έδωσε εξαρχής, από την συμπερίληψη της στα ετήσια reports του Standing Group on Indicators & Benchmarks (2008), και συνεχίζει να δίνει μεγάλη έμφαση (ειδικά στο πλαίσιο της EU2020). Κι αυτό γιατί, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία, το ποσοστό των νέων που εντάσσονται σε αυτήν παραμένει υψηλό. Στην Ε.Ε., στο μέσο της κρίσης (ήτοι το 2011), 7,5 εκατομμύρια νέοι άνθρωποι ηλικίας 15-24 και επιπλέον 5 εκατομμύρια ηλικίας 25-29 ήταν εκτός αγοράς εργασίας και εκπαίδευσης, σύμφωνα με τη Eurostat, (βλ. Eurofound 2012: 1). Οι Neets το 2008 υπολογίζονταν σε 10,9% στην ηλικία 15-24 και 17% στην ηλικία 25-29, ενώ το 2011 τα αντίστοιχα ποσοστά είχαν αυξηθεί σε 13% και 20% αντίστοιχα. Το 2015 το ποσοστό των Neets στην Ε.Ε.-28 ήταν 12,1%, με πολύ μεγάλες ωστόσο διαφορές μεταξύ των Κ-Μ. Αξίζει να σημειωθεί ότι σε 5 Κ-Μ οι Neets υπερέβαιναν το 17% (Ιταλία: 21,4%, Βουλγαρία: 19,3%, Κροατία: 18,5%, Ρουμανία: 18,15%, Ελλάδα: 17,2%- βλ. Eurostat 2016: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/setupDownloads.do>).

Το φαινόμενο των NEETs παρουσιάζει ένταση και αναδεικνύει την αδυναμία υπερεθνικών μορφωμάτων (Ε.Ε., OECD) αλλά και Κρατών ως προς τα ζητήματα ένταξης, απασχόλησης και δια βίου μάθησης, την αναποτελεσματικότητα των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης και εκπαίδευσης (σε εθνικό επίπεδο) αλλά και την αδυναμία της ίδιας της κοινωνίας, η οποία δυσχεραίνεται να επανενσωματώσει όσους βρίσκονται στο κατώφλι της οδύνης. Έτσι, από την περίοδο που συζητήθηκε για πρώτη φορά η συμπερίληψη του δείκτη των Neets στην ετήσια έκθεση για την κατάσταση των πραγμάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, το πρόβλημα έχει ενταθεί. Οι Neets συχνά βρίσκονται στο κοινωνικό περιθώριο, είναι «απόντες» και συνιστούν μια «πρόκληση» για τις δημόσιες πολιτικές τόσο των εθνικών κρατών όσο και των ευρωπαϊκών θεσμών.

Αξίζει να σημειωθεί ότι τα νεαρά άτομα με χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο (τριπλάσιες πιθανότητες από απόφοιτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης), οι νεαροί μετανάστες (κατά 70% υψηλότερα επίπεδα κινδύνου έναντι των γηγενών νέων) και τα άτομα με αναπηρία ή με σοβαρά προβλήματα ψυχικής ή σωματικής υγείας (μεγαλύτερες πιθανότητες της τάξεως

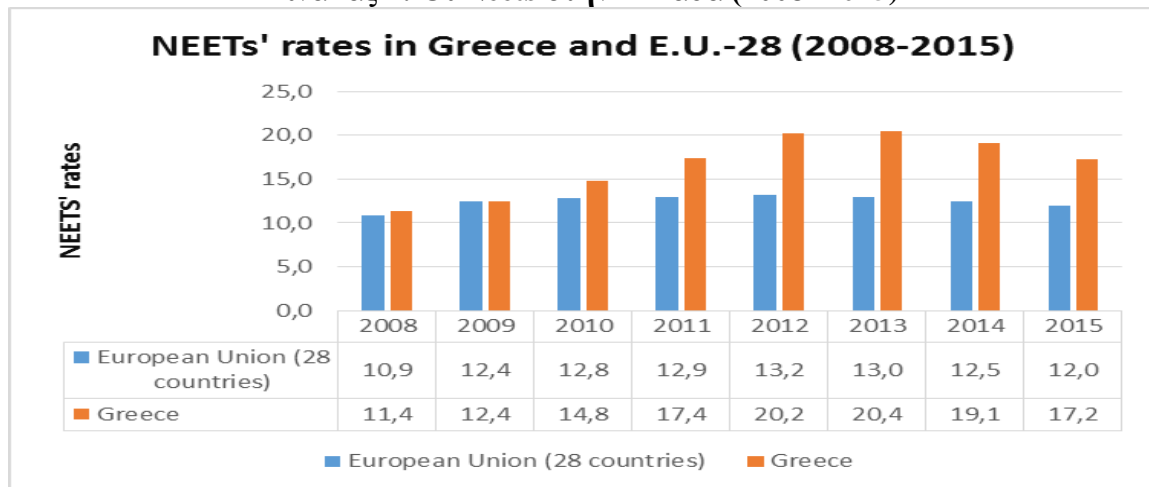
του 40% εν συγκρίσει με τους νέους με φυσιολογικά/καλά επίπεδα σωματικής και ψυχολογικής υγείας) και οι νέοι με βεβαρημένο οικογενειακό background ανήκουν στις ομάδες υψηλού κινδύνου υπαγωγής στην κοινωνικά ευπαθή ομάδα των Neets (βλ. Eurofound 2012: 55-56 και Drakaki, Papadakis, Kyridis, Papargyris 2014: 244).

Όλα τα προαναφερθέντα φανερώνουν:

- αφενός το μέγεθος του προβλήματος στην Ε.Ε., όχι μόνο για τους Neets που ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα των 15 έως 24 ετών, αλλά και για όσους βρίσκονται μεταξύ 25 και 29 ετών και
- αφετέρου την τάση της κοινωνικής ευπάθειας να επισωρεύεται.

Το 2015 το ποσοστό των Neets στην Ελλάδα ήταν 17,2%, δηλαδή κατά 1,9 ποσοστιαίες μονάδες μικρότερο από το αντίστοιχο του 2014 (19,1%- βλ. Eurostat 2015: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>). Ωστόσο, παραμένει πολύ μεγαλύτερο από το αντίστοιχο ποσοστό πριν την κρίση (11,4% το 2008), όσο και από τα πρώτα χρόνια της κρίσης (14,8% το 2010). Δεν πρέπει να μας διαφεύγει ότι το ποσοστό των Neets στην Ελλάδα ήταν το 2015 κατά 42% μεγαλύτερο από το Μ.Ο. της Ε.Ε. (βλ. Eurostat 2016: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/setupDownloads.do> και Papadakis, Theodorikakos, Dafermos, Basta, Papargyris, Drakaki 2016). Πρόκειται για ένα δεδομένο με ιδιαίτερη σημασία, ειδικά αν λάβουμε υπόψη ότι το 2009 το ποσοστό των Neets σε Ελλάδα και Ε.Ε. ήταν ακριβώς το ίδιο (12,4%).

Πίνακας 1: Οι Neets στην Ελλάδα (2008- 2015)

Πηγή: Eurostat 2016: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/setupDownloads.do>.

Αναμφίβολα, οι Neets αποτελούν «την πλέον επικίνδυνη ευπαθή ομάδα προς αποκλεισμό» (Φωτόπουλος 2013: 245). Η διαδικασία πλήρους ενσωμάτωσης των νέων αυτών στην κοινωνία των ενηλίκων δεν γίνεται πια αυτόματα ούτε είναι σαφώς οριοθετημένη. Στην ουσία έχει αποδομηθεί σημαντικό μέρος του “standard framework of biography” (βλ. Alheit & Bergamini 1998: 122). Κι αυτό γιατί στις περισσότερες περιπτώσεις δεν επιτελείται καν η διαβατήρια τελετουργία μεταξύ εκπαίδευσης και αγοράς εργασίας. Ωστόσο, οι δυσκολίες στην επαγγελματική ένταξη των νέων στην Ελλάδα δεν περιορίζονται μόνο στην εύρεση εργασίας. Εκτός από την ανεργία οι νέοι άνθρωποι υφίστανται τις συνέπειες των δομικών (και δη κατακλυσμιαίων) αλλαγών που

επισυνέβησαν στην αγορά εργασίας και στις εργασιακές σχέσεις, όπως η επέκταση των διαφόρων μορφών «προσωρινής εργασίας», η «μερική απασχόληση», ή η στροφή στο μοντέλο του “just in time workforce” (βλ. Rifkin 2003: 9). Alterum dicum, δεν είναι μόνο η ανεργία που αυξήθηκε. Είναι και η επισφαλής εργασία που διευρύνεται διαρκώς, συχνά προβάλλοντας ως η μοναδική «εναλλακτική».

Η παγκόσμια οικονομική ύφεση, αφητηρία της οποίας ήταν το 2007 στις ΗΠΑ και η οποία εξακολουθεί να υφίσταται, άλλαξε ριζικά το διεθνές και ευρωπαϊκό πολιτικό και οικονομικό στερέωμα, μεταβάλλοντάς το σε μία εύθραυστη, ρευστή, σφαίρα: *«Οι τεράστιες αλλαγές και συστημικές απορρυθμίσεις που προκάλεσε και εξακολουθεί να προκαλεί έχουν επιφέρει, αναπόφευκτα, εξαιρετικά μεγάλη υποβάθμιση στο βιοτικό επίπεδο της πλειοψηφίας των πολιτών. Πτώχευση πολυεθνικών κολοσσών, δραματική μείωση των ποσοστών απασχόλησης, αύξηση της ανεργίας –κυρίως της νεανικής–, νέα φτώχεια, αύξηση της εγκληματικότητας, ρατσισμός, ξενοφοβία, κοινωνικοοικονομικές ανισότητες, απίσχναση δομών κοινωνικής πρόνοιας είναι μερικές από τις συνέπειες της πολυεπίπεδης οικονομικής κρίσης»* (Παπαδάκης 2013: 20-21). Ειδικά στην Ελλάδα (με τα υψηλότερα από κοινού με την Ισπανία ποσοστά νεανικής ανεργίας στην Ευρώπη), λόγω της διαρκούς επιδείνωσης της υφιστάμενης οικονομικής κατάστασης τα μεσαία κοινωνικά στρώματα υποβαθμίστηκαν, ενώ η ήδη δυσχερής κατάσταση των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων επιδεινώθηκε περαιτέρω. Σ’ αυτή την κατηγορία υπάγονται και οι ευάλωτες κοινωνικά ομάδες, των οποίων η ευπάθεια, ήδη προ κρίσης, δυσχέραινε την καθημερινότητά τους και συχνά τους ωθούσε στο περιθώριο και την απομόνωση. Οι δε νέοι ηλικίας έως 30 ετών, εξαιτίας των αλλαγών που επισυνέβησαν στην αγορά εργασίας και συνακόλουθα της μείωσης των θέσεων απασχόλησης, βρέθηκαν (σε μεγάλο ποσοστό) στο περιθώριο δίχως να έχουν ιδιαίτερες πιθανότητες ένταξης και παραμονής στην αγορά εργασίας. Για την ακρίβεια ελάχιστες πιθανότητες.

Ειδικότερα, στην Ελλάδα, η παρούσα έρευνα διαπιστώνει ότι το ποσοστό των Neets στην Ελλάδα τον Μάιο του 2016 ήταν 16,4% επί του συνόλου του νεανικού πληθυσμού, πράγμα που καθιστά προφανή την αναγκαιότητα βαθύτερων παρεμβάσεων που θα επιτρέψουν την αποτελεσματική ένταξη των Neets στις κοινωνικές δομές, η οποία δεν θα τους αποφέρει μόνο βραχυπρόθεσμα οφέλη αλλά θα διαμορφώσει τις προοπτικές για την μακροπρόθεσμη διατήρησή τους στον πυρήνα των κοινωνικών δομών. Τα αυξανόμενα ποσοστά των NEETs κατά τη διάρκεια της κρίσης αποτελούν την ένδειξη της αδυναμίας αποτελεσματικής και μόνιμης μετάβασης των νέων από την εκπαίδευση στην απασχόληση, με αποτέλεσμα την πρόκληση αρνητικών κοινωνικών και οικονομικών επιπτώσεων που αποτελούν απειλή για την κοινωνική συνοχή. Μια δυσοίωνα συνθήκη, που προκαλεί ευθέως το πλέγμα των δημόσιων πολιτικών (συμπεριλαμβανομένων αυτών της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της απασχόλησης) για ορατές και συνεκτικές απαντήσεις.

B. Η Έρευνα

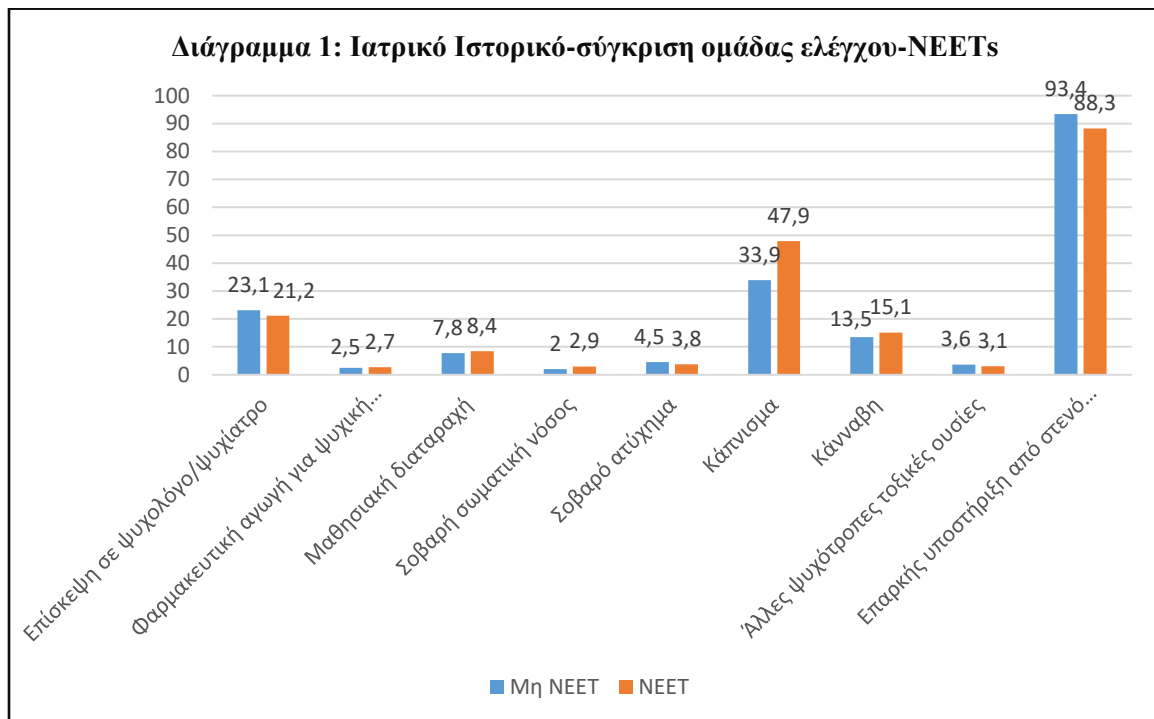
Ως μια κοινωνικά ευάλωτη ομάδα, οι NEETs αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο του κοινωνικού αποκλεισμού καθώς δεν συμμετέχουν στις κοινωνικές δομές. Ως εκ τούτου, το παρόν ερευνητικό έργο εστίασε μεταξύ άλλων στην ψυχολογική παράμετρο αυτών των νέων ανθρώπων με σκοπό την χαρτογράφηση της σχέσης Ελλήνων NEETs και ψυχοπαθολογίας και την κατανόηση του ψυχολογικού τους προφίλ μέσω ποσοτικής έρευνας εθνικής κλίμακος, ώστε να δομηθεί το ψυχολογικό προφίλ του Έλληνα NEET και να απολήξει σε ερευνητικά εδραιωμένες διακριτές υπο-κατηγορίες. Επιπρόσθετα διερευνήθηκαν, μέσω ποσοτικής έρευνας εθνικής κλίμακος, οι επιπτώσεις της κρίσης στις μείζονες συγκροτησιακές συνιστώσες της βιοτικής τροχιάς των Neets, και συνακόλουθα ζητήματα που σχετίζονται με τις απόψεις τους για το Κοινωνικό Κράτος και τους θεσμούς του, την κατάρτιση, την οικονομία και την αγορά εργασίας, όπως και ζητήματα πολιτικής συμπεριφοράς, δημόσιας εμπιστοσύνης (public trust) και κοινωνικού αποκλεισμού/ ενσωμάτωσης.

Στη συνέχεια η έρευνα προχώρησε σε εκτεταμένη διάγνωση αναγκών (needs assessment) σε εθνική κλίμακα, μέσω ποιοτικής έρευνας. Λαμβάνοντας υπόψη τη θεμελιώδη λειτουργία της κατάρτισης ως ενεργητικής πολιτικής απασχόλησης (άρα και δυνάμει ενσωμάτωσης) και την ήδη διαπιστωμένη εξαιρετικά περιορισμένη συμμετοχή των NEETs σε προγράμματα κατάρτισης και την (σε ιδιαίτερα μεγάλη έκταση) απόφαση όσων έχουν συμμετάσχει σε προγράμματα κατάρτισης περί πλήρους αναποτελεσματικότητάς της, αξιοποιήθηκαν μεικτές ερευνητικές μέθοδοι χρησιμοποιώντας τριγωνοποιημένη ερευνητική διαδικασία, με τα εξής εργαλεία συλλογής δεδομένων: α) ημι-δομημένες συνεντεύξεις, β) check lists και γ) ομάδες εστίασης (focus groups) για την δόμηση του προφίλ δεξιοτήτων των Ελλήνων NEETs με αποτυπωμένες της ανάγκες τους σε δεξιότητες.

Τα προαναφερθέντα ερευνητικά δεδομένα οδήγησαν, αφενός στην ανάπτυξη προγράμματος στοχευμένης κατάρτισης-reskilling των Neets, με βάση το προφίλ δεξιοτήτων τους όσο και τις δυνατότητες και ανάγκες τους, ανά ταξινομική κατηγορία (υπό-ομάδα) κι αφετέρου στην συγκρότηση προτεινόμενης δέσμης στοχευμένων δράσεων ψυχολογικής υποστήριξης τους. Επί της ουσίας η έρευνα απέληξε στη συγκρότηση πρότασης προγράμματος ολοκληρωμένης παρέμβασης, στην κατεύθυνση της επαν-ενσωμάτωσης της συγκεκριμένης κοινωνικά ευάλωτης ομάδας.

Γ. Ψυχολογικό προφίλ και ψυχοπαθολογία των NEETs

Η διάγνωση του ψυχολογικού προφίλ των NEETs περιλάμβανε την σύγκριση παραγόντων που συγκροτούν το ιατρικό ιστορικό τους με το ιατρικό ιστορικό των μη NEET ερωτηθέντων, ως ομάδα ελέγχου, ώστε να διαπιστωθούν πιθανές διακυμάνσεις που υποδηλώνουν επίδραση της κατάστασης διαβίωσης στο ιατρικό προφίλ τους. Πιο συγκεκριμένα, 21,1% είχαν επισκεφθεί Ψυχολόγο/ Ψυχίατρο στο παρελθόν, 2,7% είχαν λάβει φαρμακευτική αγωγή για ψυχική νόσο, 8,4% είχαν μαθησιακή δυσκολία και 2,9% κάποια σοβαρή σωματική νόσο. Επίσης, όσον αφορά στις συνήθειες ζωής, σχεδόν οι μισοί (47,9%) κάπνιζαν, 15,1% είχαν κάνει χρήση κάνναβης, και 3,1% άλλων ψυχότροπων τοξικών ουσιών (όπως αμφεταμίνες, κοκαΐνη, LSD, έκσταση, ηρωίνη κ.λπ.). Οι NEETs κατανάλωναν κατά μέσο όρο $2,76 \pm 4,89$ αλκοολούχα ποτά τη βδομάδα, είχαν κοινωνικές επαφές 4,66 φορές ανά βδομάδα και ασκούσαν 2,61 φορές/ βδομάδα. Το κάπνισμα, όπως φαίνεται από το παρακάτω διάγραμμα, αποτελεί την διέξοδο των NEETs για την διαχείριση του άγχους τους, καθώς τα ποσοστά τους είναι αρκετά υψηλότερα από την ομάδα ελέγχου.

Αναφορικά με τα καταθλιπτικά συμπτώματα στους NEETs για περισσότερες από τις μισές μέρες-σχεδόν κάθε μέρα, 34,4% παρουσιάζει ανηδονία, 25,6% έχει καταθλιπτικό συναίσθημα και 30,7% εμφανίζουν διαταραχές ύπνου. Επίσης 30,3% των NEETs έχουν εύκολη κόπωση, 26,1% διαταραχές όρεξης για φαγητό, και 17,5% χαμηλή αυτοεκτίμηση. Τέλος, 17,9% εμφανίζουν δυσκολία συγκέντρωσης-προσοχής, 17,9% ψυχοκινητική επιβράδυνση ή ανησυχία και 4,8% έχουν ευχές θανάτου ή και αυτοκτονικό ιδεασμό.

Ερωτηθέντες για συμπτώματα άγχους τις τελευταίες 15 μέρες, το 27,1% των NEETs ανέφερε ότι για πάνω από τις μισές μέρες ή σχεδόν καθημερινά είχε άγχος/νεύρα/ένταση,

15,3% εμφάνιζε δυσκολία ελέγχου του άγχους, 23,2% υπερβολική ανησυχία για διάφορα πράγματα και 16,7% δυσκολία να χαλαρώσει. Επίσης, το 13,2% είχε ψυχοκινητική ανησυχία, 22,6% ευερεθιστότητα/εκνευρισμό και το 10% πίστευε ότι κάτι φρικτό θα συμβεί.

Πίνακας 1: Συμπτώματα Κατάθλιψης- Σύγκριση NEETs με Ομάδα Ελέγχου

		NEETs	Ομάδα ελέγχου	Σύνολο	p
1.Τις τελευταίες 2 εβδομάδες συνάντησα μικρό ενδιαφέρον ή λίγη απόλαυση στις δραστηριότητές μου:	Καθόλου	32,4	27,8	28,4	NS
	Αρκετές μέρες	33,3	32,1	32,5	
	Περισσότερες από τις μισές μέρες	16,1	17,7	17,5	
	Σχεδόν κάθε μέρα	18,3	22,4	21,6	
2.Τις τελευταίες 2 εβδομάδες νοιώθω καταβεβλημένος/η κατατεθλιμμένος ή απελπισμένος;	Καθόλου	55,0	55,2	54,9	0.037
	Αρκετές μέρες	19,4	18,5	18,9	
	Περισσότερες από τις μισές μέρες	10,0	6,8	7,3	
	Σχεδόν κάθε μέρα	15,6	19,6	18,9	
3.Τις τελευταίες 2 εβδομάδες έχετε πρόβλημα να αποκοιμηθείτε ή να συνεχίσετε τον ύπνο σας ή κοιμάστε υπερβολικά;	Καθόλου	48,4	52,5	52,0	NS
	Αρκετές μέρες	20,9	19,7	19,9	
	Περισσότερες από τις μισές μέρες	16,8	13,4	14,0	
	Σχεδόν κάθε μέρα	13,9	14,3	14,1	
4.Τις τελευταίες 2 εβδομάδες νοιώθετε κουρασμένος/η ή έχετε λίγη ενέργεια;	Καθόλου	42,9	37,9	38,6	NS
	Αρκετές μέρες	26,8	31,7	31,0	
	Περισσότερες από τις μισές μέρες	15,8	15,4	15,5	
	Σχεδόν κάθε μέρα	14,5	15,0	14,9	
5.Τις τελευταίες 2 εβδομάδες έχετε λίγη όρεξη ή τρώτε υπερβολικά;	Καθόλου	48,3	45,2	45,7	NS
	Αρκετές μέρες	25,6	26,0	26,0	
	Περισσότερες από τις μισές μέρες	12,5	14,7	14,3	
	Σχεδόν κάθε μέρα	13,6	14,1	13,9	
6.Τις τελευταίες 2 εβδομάδες νοιώθετε άσχημα για τον εαυτό σας ή ότι έχετε αποτύχει ή ότι έχετε απογοητεύσει τον εαυτό σας ή την οικογένειά σας;	Καθόλου	68,6	68,7	68,7	NS
	Αρκετές μέρες	13,9	13,2	13,3	
	Περισσότερες από τις μισές μέρες	5,4	5,2	5,3	
	Σχεδόν κάθε μέρα	21,1	12,9	12,8	
7.Τις τελευταίες 2 εβδομάδες έχετε πρόβλημα συγκέντρωσης σε κάποιες	Καθόλου	66,1	62,4	63,1	NS
	Αρκετές μέρες	15,9	18,9	18,4	

ενέργειες, όπως για παράδειγμα, όταν διαβάζετε την εφημερίδα ή όταν παρακολουθείτε τηλεόραση;	Περισσότερες από τις μισές μέρες	6,1	6,0	6,1	
	Σχεδόν κάθε μέρα	11,8	12,6	12,4	
8.Τις τελευταίες 2 εβδομάδες κινείστε ή μιλάτε τόσο αργά που άλλοι άνθρωποι θα το παρατηρούσαν, ή το αντίθετο-είστε τόσο ανήσυχος/η νευρικό ώστε να κινείστε πολύ περισσότερο από το συνηθισμένο;	Καθόλου	64,2	66,7	66,4	NS
	Αρκετές μέρες	17,9	15,4	15,8	
	Περισσότερες από τις μισές μέρες	6,7	6,7	6,7	
	Σχεδόν κάθε μέρα	11,2	11,2	11,1	
9.Τις τελευταίες 2 εβδομάδες σκεπτόσαστε ότι θα ήταν καλύτερα αν είχατε πεθάνει ή σκεπτόσαστε να κάνετε κακό στον εαυτό σας με κάποιο τρόπο;	Καθόλου	90,6	92,4	92,1	NS
	Αρκετές μέρες	3,8	3,0	3,1	
	Περισσότερες από τις μισές μέρες	0,9	0,9	0,9	
	Σχεδόν κάθε μέρα	4,7	3,8	3,9	
10.Αν επιλέξατε κάποια προβλήματα, πόση δυσκολία προκάλεσαν τα προβλήματα αυτά στη δουλειά σας, στις οικιακές εργασίες σας ή στην επικοινωνία σας με άλλα άτομα;	Καμία δυσκολία	39,3	35,1	35,6	NS
	Μερική δυσκολία	51,7	56,3	55,7	
	Μεγάλη δυσκολία	8,1	6,9	7,1	
	Υπερβολική δυσκολία	0,9	1,7	1,5	

Πίνακας 2: Αγχώδη Συμπτώματα-Σύγκριση NEETs με Ομάδα Ελέγχου

		NEETs	Ομάδα ελέγχου	Σύνολο	P
1.Αισθανθήκατε νεύρα, άγχος ή ένταση;	Καθόλου	23,8	21,0	21,3	NS
	Μερικές ημέρες	49,1	50,2	50,2	
	Περισσότερες από τις μισές ημέρες	15,2	17,5	17,1	
	Σχεδόν κάθε μέρα	11,9	11,3	11,4	
2.Δεν μπορούσατε να σταματήσετε ή να ελέγξετε το άγχος σας;	Καθόλου	53,6	54,6	54,5	0.011
	Μερικές ημέρες	31,2	29,9	30,0	
	Περισσότερες από τις μισές ημέρες	6,3	9,7	9,1	
	Σχεδόν κάθε μέρα	9,0	5,8	6,3	
3.Ανησυχούσατε υπερβολικά για διάφορα πράγματα;	Καθόλου	32,1	38,5	37,3	0.005

	Μερικές ημέρες	44,7	38,9	40,0	
	Περισσότερες από τις μισές ημέρες	10,8	13,3	12,9	
	Σχεδόν κάθε μέρα	12,4	9,2	9,8	
4.Δυσκολεύοσασταν να χαλαρώσετε;	Καθόλου	49,1	52,5	52,1	NS
	Μερικές ημέρες	34,2	31,7	31,9	
	Περισσότερες από τις μισές ημέρες	8,9	9,3	9,2	
	Σχεδόν κάθε μέρα	7,8	6,5	6,8	
5.Είχατε τόσο μεγάλη ανησυχία που δεν μπορούσατε να καθίσετε ακίνητος/η;	Καθόλου	71,4	73,9	73,6	0.015
	Μερικές ημέρες	15,4	17,3	16,9	
	Περισσότερες από τις μισές ημέρες	8,1	4,6	5,2	
	Σχεδόν κάθε μέρα	5,1	4,2	4,3	
6.Νοιώθατε εύκολα ενόχληση ή εκνευρισμό;	Καθόλου	36,7	41,1	40,5	NS
	Μερικές ημέρες	40,7	38,9	39,0	
	Περισσότερες από τις μισές ημέρες	13,0	11,9	12,1	
	Σχεδόν κάθε μέρα	9,6	8,1	8,4	
7.Φοβόσασταν ότι κάτι φρικτό μπορεί να συμβεί;	Καθόλου	70,1	73,0	72,6	NS
	Μερικές ημέρες	19,9	19,2	19,2	
	Περισσότερες από τις μισές ημέρες	5,1	4,3	4,5	
	Σχεδόν κάθε μέρα	4,9	3,5	3,8	

Συνεπώς, και ύστερα από τις ενδεδειγμένες στατιστικές αναλύσεις, **η κλίμακα κατάθλιψης PH-Q** για τους NEETs σχετίζεται στατιστικά σημαντικά ως εξής:

Θετική Συσχέτιση	Αρνητική Συσχέτιση
Το σκορ κλίμακας άγχους	Αίσθημα ευεξίας
Το χαμηλό εισόδημα	Έτη εκπαίδευσης
Τη χαμηλή αυτο-αποτελεσματικότητα	Έλλειψη ιστορικού πρότερης εργασίας
Τον κοινωνικό αποκλεισμό	

Ως προς την **κλίμακα άγχους GAD**, η στατιστική ανάλυση ανέδειξε ότι η ομάδα των NEETs σχετίζεται στατιστικώς σημαντικά με:

Θετική Συσχέτιση	Αρνητική Συσχέτιση
Το γυναικείο φύλο	Την ευεξία
Το κάπνισμα	Τα έτη εκπαίδευσης
Τον αριθμό αλκοολούχων ποτών/εβδομάδα	Μη λήψη φαρμακευτικής αγωγής για ψυχικές παθήσεις
Την χαμηλή αυτο-αποτελεσματικότητα	Τις κοινωνικές επαφές
Τον κοινωνικό αποκλεισμό	

Το **αίσθημα ευεξίας** στους NEETs βρέθηκε να σχετίζεται σημαντικά με:

Θετική Συσχέτιση	Αρνητική Συσχέτιση
Έτη εκπαίδευσης	Σκορ PH-Q
Μη λήψη φαρμακευτικής αγωγής για ψυχικές παθήσεις	Σκορ GAD
Ύπαρξη στενών φίλων που εμπιστεύονται για να μιλήσουν και μπορούν να τους συμβουλευτούν	Χαμηλό εισόδημα
	Κάπνισμα
	Χαμηλή αυτό-αποτελεσματικότητα
	Κοινωνικό αποκλεισμό

Συνοψίζοντας, οι NEETs φαίνεται να εμφανίζουν περισσότερο άγχος, χαμηλότερο αίσθημα ευεξίας και χαμηλότερη υποκειμενική αυτό-αποτελεσματικότητα σε σχέση με την ομάδα ελέγχου, γεγονός που αναδεικνύει ότι η κατάσταση την οποία βιώνουν δυσκολεύει την καθημερινότητά τους και μειώνει την διάθεσή τους για δράση. Για τους NEETs, ως προβλεπτικοί παράγοντες της αγχώδους συμπτωματολογίας αναδείχθηκαν το κάπνισμα, οι περιορισμένες κοινωνικές επαφές και η χαμηλή αυτό-αποτελεσματικότητα, ενώ προβλεπτικοί παράγοντες της ευεξίας (ικανοποιητικής ποιότητας ζωής) αναδείχθηκαν η ανεξάρτητη διαβίωση, το υψηλό οικογενειακό εισόδημα και η αποχή από το κάπνισμα.

Δ. Οικονομική Κρίση και NEETs

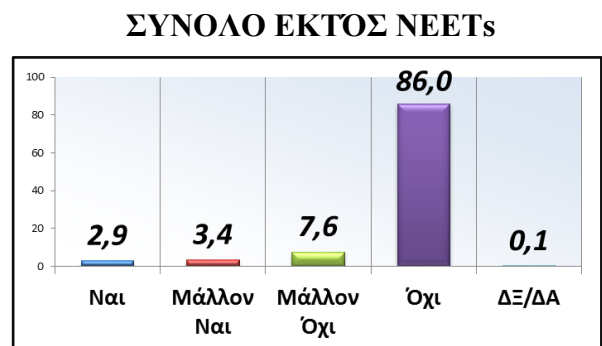
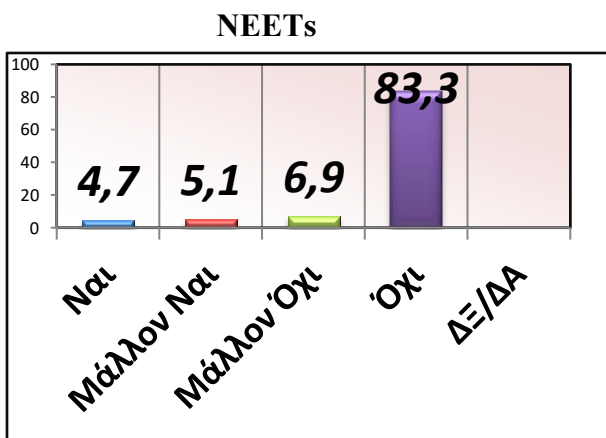
Οι επιπτώσεις της κρίσης σε προσδιοριστικούς παράγοντες της βιοτικής τροχιάς των Neet, με βάση τα ευρήματα της σχετικής ποσοτικής έρευνας, μπορούν να συνοψιστούν ως ακολούθως (λαμβάνοντας υπόψη κι εδώ τη συγκριτική διάσταση με την ομάδα ελέγχου):

- 9,8% των NEETs έναντι 6,3% των μη NEETs νιώθει αποκομμένο από την κοινωνία. Το συναίσθημα αυτό εμφανίζεται ισχυρότερο στις γυναίκες NEET (14,2%), ενώ είναι άμεσα εξαρτώμενο από την οικογενειακή εισοδηματική κατάσταση, αφού όσο μικρότερο είναι το εισόδημα τόσο εντονότερο είναι το αίσθημα της απομόνωσης.
- Το 30,7% των NEETs αναζητά εργασία εκτός του γνωστικού του αντικειμένου. Το 21,6% σκέφτεται την μετανάστευση στο εξωτερικό. Το 15,6% έχει μεταστεγαστεί ή σκέφτεται να το κάνει σε σπίτι με χαμηλότερο ενοίκιο, ενώ το 15,4% έχει μετακομίσει στο πατρικό του σπίτι. 8,1% δηλώνουν ότι έχουν αλλάξει τις διατροφικές τους συνήθειες καθώς αγοράζουν φθηνότερα ή λιγότερα τρόφιμα. 3,5% έχουν κάνει περικοπές στις δαπάνες υγείας, ενώ το 2% έχει αναζητήσει οικονομική βοήθεια από φίλους. Στον αντίποδα, τα ποσοστά της ομάδας των μη NEETs όχι μόνο δεν είναι μικρότερα αλλά σε πολλές περιπτώσεις υπερβαίνουν αυτά των NEETs, αντικατοπτρίζοντας τη γενικευμένη κρίση που έχει πλήξει οριζόντια όλες τις δημογραφικές ομάδες στην Ελλάδα.
- Διαφορετικές είναι οι προτεραιότητες των δύο εξεταζόμενων ομάδων, αφού για το 60,6% των NEETs το κύριο μέλημα είναι η εύρεση εργασίας και για τους μη NEETs σε ποσοστό 51,6% η συνέχιση των σπουδών. Οι διαφοροποιήσεις στη συγκεκριμένη απάντηση σχετίζονται με τις ηλικίες των ερωτώμενων καθώς τα μέλη της ομάδας NEET είναι κατά κανόνα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας (πάντα εντός του πληθυσμού των νέων 15-24) που σε σημαντικό βαθμό έχουν ολοκληρώσει τις σπουδές τους και βρίσκονται σε αναζήτηση εργασίας.
- Δύσκολη και ανυπόφορη χαρακτηρίζει το 45,8% των NEETs την κατάσταση στην οποία βρίσκεται σήμερα έναντι 27,9% των μη NEETs που δηλώνουν το ίδιο. Πρόκειται για μια σημαντική διαφοροποίηση της τάξης των 17,9 ποσοστιαίων μονάδων που καταδεικνύει τις ισχυρότατες ψυχολογικές επιπτώσεις, που προκαλεί η περιθωριοποίηση των συγκεκριμένων νέων ατόμων και ο εξοβελισμός τους από τους μηχανισμούς της παραγωγικής και της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Η συνεχιζόμενη οικονομική κρίση σαφώς και επιτείνει την κατάσταση, η περιθωριοποίηση, ωστόσο, των νέων αποτελεί μια αυτόνομη κοινωνική διεργασία που αυτοαναπαράγεται και προκαλεί σοβαρές επιπτώσεις στον ψυχισμό των ατόμων, τα οποία την υφίστανται. Έτσι οι NEETs μπορεί να μην έχει χρειαστεί να καταφύγουν σε κοινωνικές δομές πρόνοιας περισσότερο από τους μη NEETs, ωστόσο η ψυχολογική τους κατάσταση καταγράφεται ως πολύ πιο επιβαρυνμένη. Και σε αυτή την περίπτωση το εισόδημα εμφανίζεται ως πολύ σημαντικός παράγοντας στη διαμόρφωση της ψυχολογικής κατάστασης των νέων.
- Οι απαντήσεις στην ερώτηση για το ποιος ευθύνεται περισσότερο για την προσωπική κατάσταση του καθενός, καταδεικνύουν σε μια ακόμη περίπτωση, το μεγάλο έλλειμμα εμπιστοσύνης που έχει ειδικά η νέα γενιά απέναντι στο πολιτικό σύστημα της χώρας, αφού το 61,8% των NEETs και το 53% των μη NEETs υποδεικνύουν αυτό ως κύριο υπεύθυνο. Προσωπικές ευθύνες αναγνωρίζει το 13% των NEETs έναντι 16,1% των μη

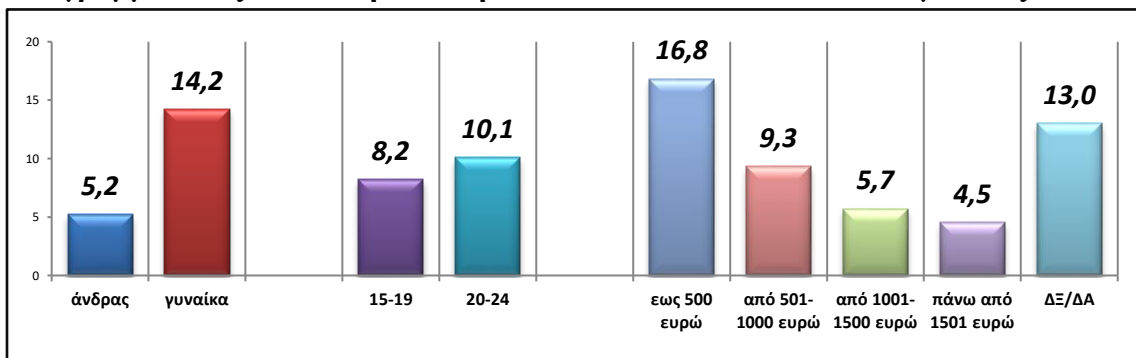
NEETs, ενώ στην οικογένειά του επιρρίπτει κυρίως τις ευθύνες το 6,1% των NEETs και το 11,3% των υπολοίπων.

- Ως λογικό επακόλουθο, το 91,4% του συνόλου των νέων (91% των Neets) δεν εμπιστεύεται το Ελληνικό κράτος ως προς τις δομές προστασίας των πολιτών, ενώ το 92,1% του συνόλου (95,3% των Neets) έχει αρνητική και μάλλον αρνητική άποψη για το πολιτικό προσωπικό της χώρας. Αυτή η έλλειψη εμπιστοσύνης είναι εξίσου διάχυτη και στις δύο εξεταζόμενες ομάδες με μικρές διαφοροποιήσεις μεταξύ τους.
- Απότοκο αυτής της έλλειψης εμπιστοσύνης είναι η διάθεση μη συμμετοχής στην εκλογική διαδικασία (όποτε κι αν αυτή λάβει χώρα), όπου το 45,2% των NEETs και το 36% των υπολοίπων δηλώνουν ότι δεν θα ψήφισαν. Ο βαθμός αποχής αυξάνεται όσο μειώνεται το οικογενειακό εισόδημα. Επιπλέον το 42,9% των NEETs και το 38,7% των μη NEETs (39,4% του συνόλου των νέων) δεν τοποθετούνται πουθενά στον ιδεολογικό άξονα Αριστερά – Δεξιά, ευρισκόμενοι σε αδυναμία να συνταχθούν με ιδεολογικές αναφορές και ταυτότητες, θεωρώντας ότι δεν μπορούν να δώσουν λύσεις στα προβλήματα που αυτοί αντιμετωπίζουν. Το μεγαλύτερο συγκριτικά ποσοστό τόσο στους NEETs (15,5%) όσο και στους μη NEETs (14,2%) τοποθετείται στην Αριστερά και δεν ακολουθεί τις τάσεις του γενικού πληθυσμού - όπως έχουμε δει σε άλλες έρευνες –για μεγάλη συγκέντρωση στις κεντρογενείς ιδεολογικές θέσεις.
- Τέλος τα συναισθήματα που προκαλεί στους NEETs η οικονομική κρίση όσο και η απουσία από τους παραγωγικούς και εκπαιδευτικούς θεσμούς είναι κατά βάση η ανασφάλεια (43,4%), ο θυμός (33,1%) και το άγχος (17%).
- Αναντίλεκτα, είναι ιδιαίτερα ανησυχητικά τα ευρήματα αναφορικά με την εμπιστοσύνη στο ελληνικό Κοινωνικό Κράτος και τους θεσμούς-υπηρεσίες του, το public trust ευρύτερα, όσο και την πρόθεση συμμετοχής στις επόμενες εθνικές εκλογές όποτε κι αν γίνουν αυτές. Πολλώ δε μάλλον αν σκεφθεί κανείς ότι δεν αφορούν αποκλειστικά σε μια πληθυσμιακή ομάδα που είναι δυνάμει ή ενεργεία αποκλεισμένη (δηλαδή τους Neets) και γι' αυτό εμφανίζεται σε τέτοια ένταση η απαξία στο πολιτικό σύστημα και η πλήρης απονεύρωση του public trust. Τα παρόμοια ποσοστά στο σύνολο του νεανικού πληθυσμού (συμπεριλαμβανόμενης του πολύ υψηλού ποσοστού που δεν αυτό-τοποθετούνται ιδεολογικά) αποτυπώνουν μια διευρυμένη όσο και δυσοίωνη απαξία, η οποία δεν πρέπει να διαλάβει της προσοχής τόσο των policy makers και του πολιτικού προσωπικού γενικά, όσο και της κοινωνίας των πολιτών.

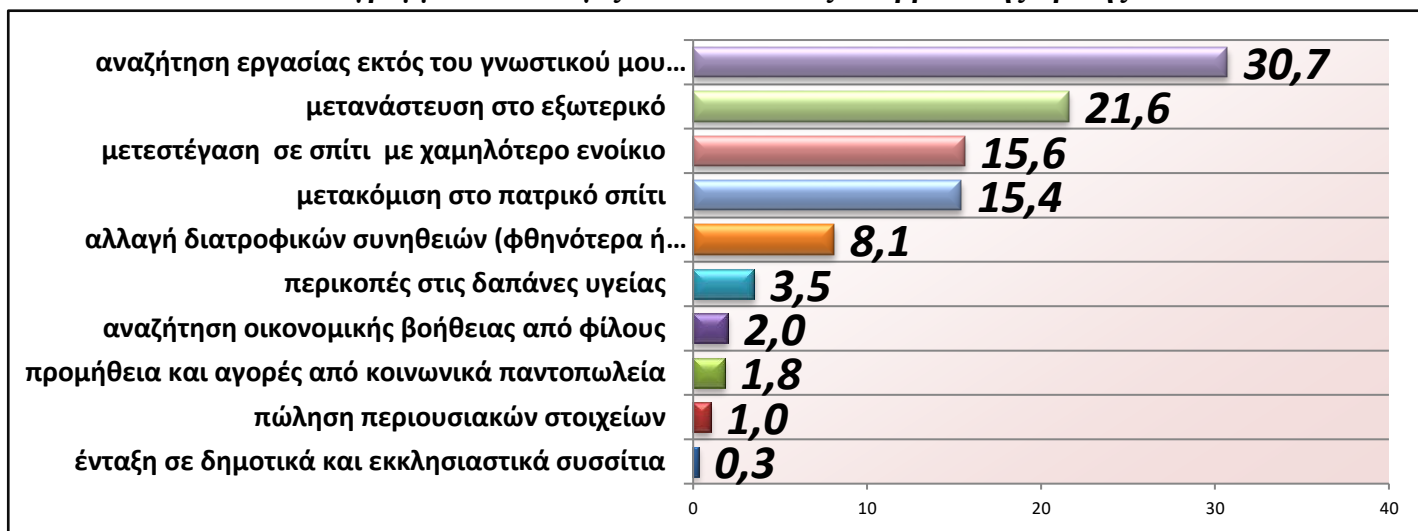
Διαγράμματα 2-3: Αίσθημα αποκοπής από την κοινωνία

Διάγραμμα 4: Εξειδίκευση απαντήσεων «Ναι» και «Μάλλον Ναι» για τους NEETs

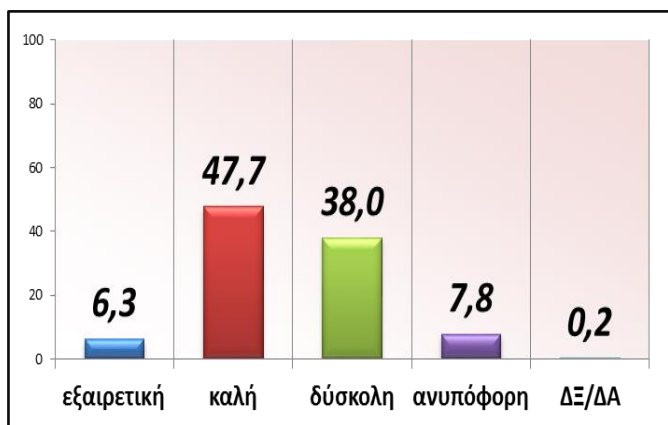

Διάγραμμα 5: Επιλογές των NEETs ως απόρροια της κρίσης

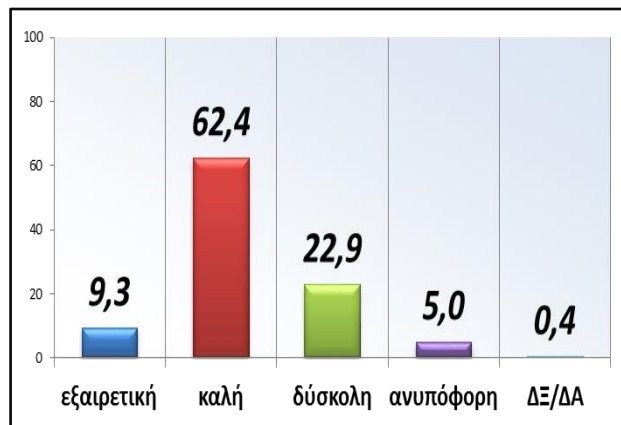

Διαγράμματα 6-7: Αίσθημα περί της κατάστασης που βιώνουν

NEETs

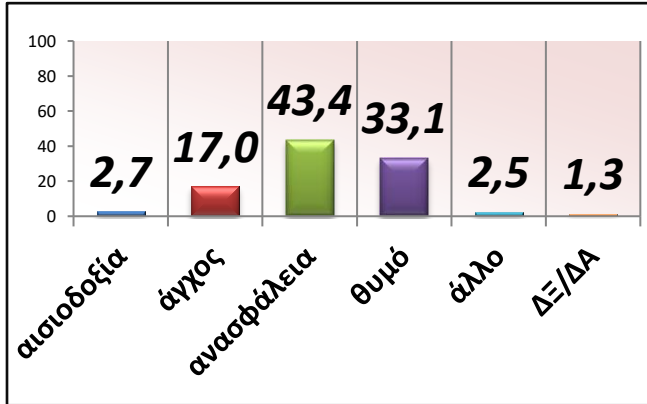

ΣΥΝΟΛΟ ΕΚΤΟΣ NEETS

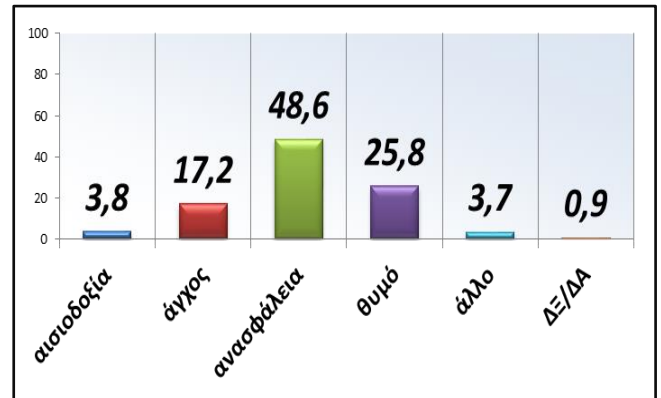

Διαγράμματα 8-9: Συναισθήματα που προκαλούνται από την κατάσταση της χώρας

NEETs

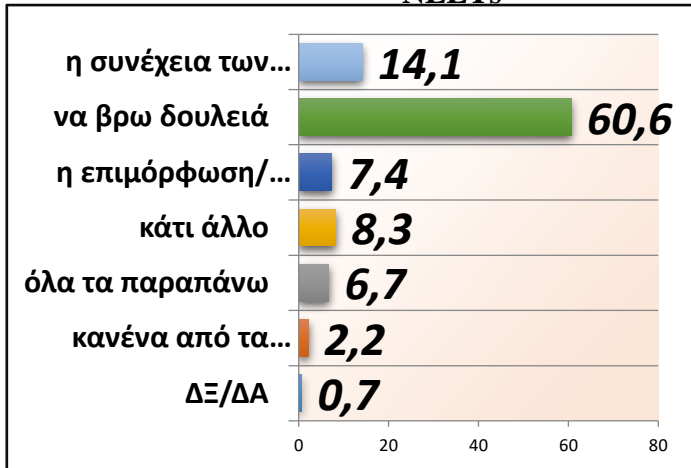

ΣΥΝΟΛΟ ΕΚΤΟΣ NEETs

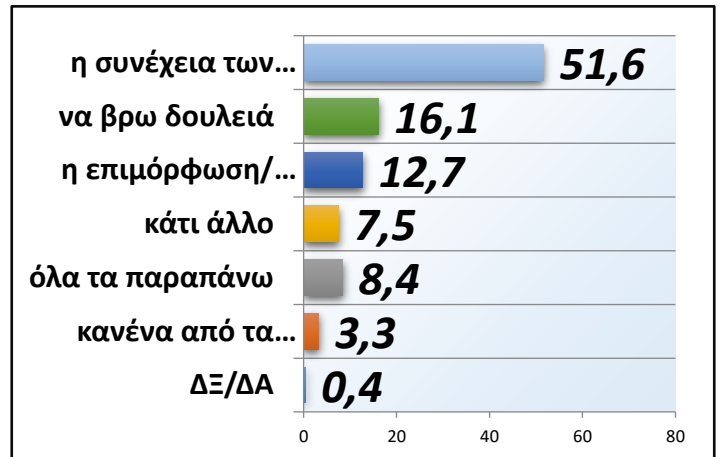

Διάγραμμα 10-11: Τι ενδιαφέρει τους NEETs και την ομάδα ελέγχου αυτή την στιγμή

NEETs

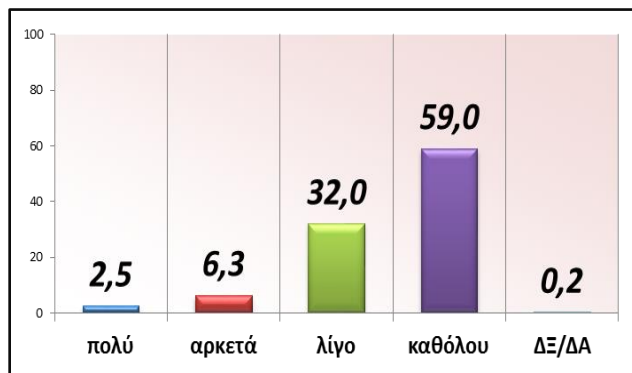

ΣΥΝΟΛΟ ΕΚΤΟΣ NEETs

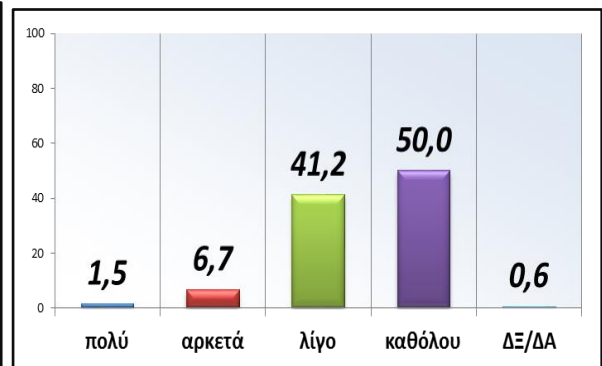

Διαγράμματα 12-13: Βαθμός εμπιστοσύνης στο ελληνικό κράτος και στις κοινωνικές δομές του

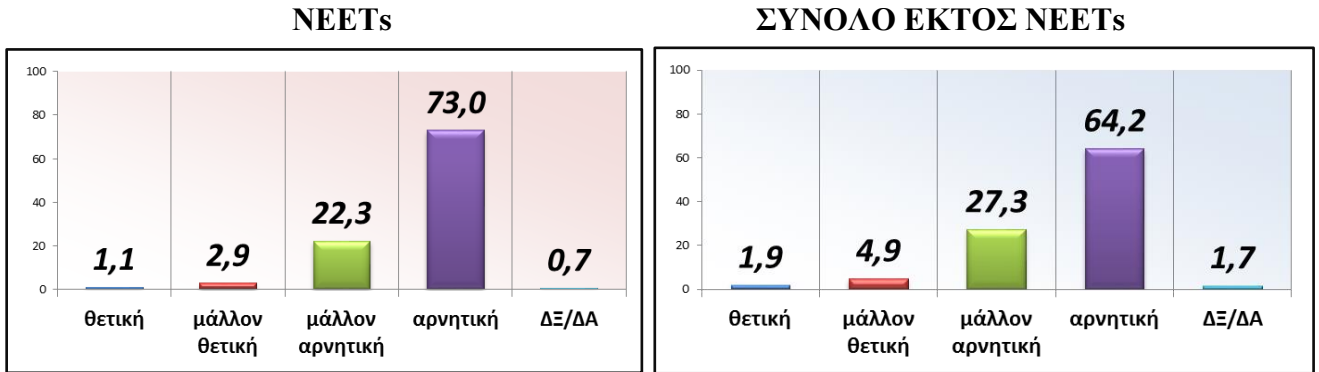
NEETs

ΣΥΝΟΛΟ ΕΚΤΟΣ NEETs

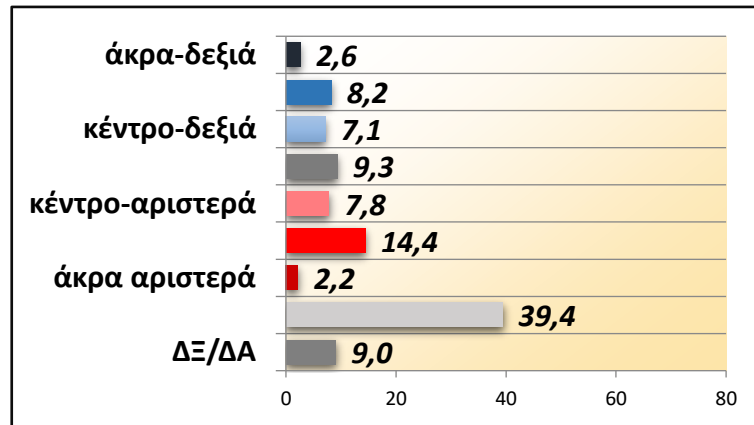

Διαγράμματα 14-15: Άποψη για το πολιτικό σύστημα και το πολιτικό προσωπικό της χώρας

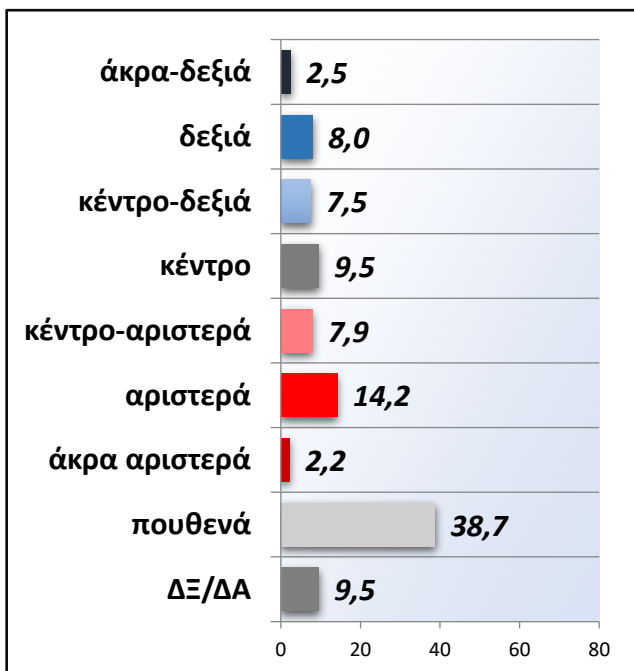

Διαγράμματα 15-16: Ιδεολογική αυτο-τοποθέτηση

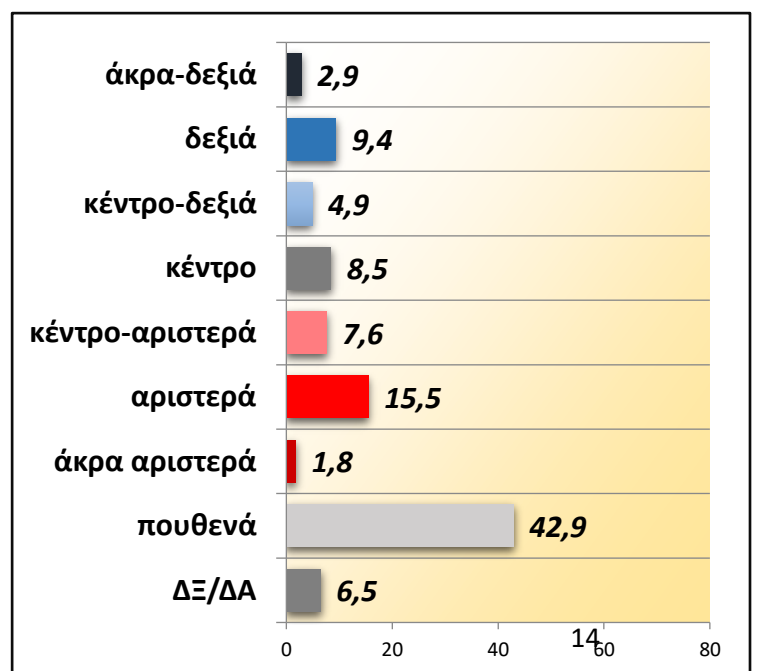
ΣΥΝΟΛΟ ΝΕΑΝΙΚΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

ΣΥΝΟΛΟ ΕΚΤΟΣ NEETs

NEETs

Ε. Εκπαιδευτικό Σύστημα, Κατάρτιση και Δεξιότητες

Από την ανάλυση των ευρημάτων της ποιοτικής έρευνας αναδεικνύεται ότι οι NEETs θεωρούν ότι οι κοινωνικές ικανότητες και οι ικανότητες που σχετίζονται με την ιδιότητα του πολίτη, οι δεξιότητες που σχετίζονται με την μεθοδολογία της μάθησης και τις μεταγνωστικές ικανότητες, οι δεξιότητες ανάπτυξης της επιχειρηματικής ικανότητας και πρωτοβουλίας και οι ικανότητες πολιτιστικής έκφρασης και πολιτισμικής αναγνώρισης, αποτελούν μείζονος προτεραιότητας ικανότητες. Είναι ευδιάκριτο το γεγονός, ότι για την ανάπτυξη αυτών των ικανοτήτων χρειάζεται η δυνατότητα απόκτησης εργασιακής εμπειρίας, η πρακτική εξάσκηση και η συμμετοχή σε προγράμματα κατάρτισης που μπορούν να συμβάλουν αποφασιστικά στην αξιοποίηση ευκαιριών μάθησης και την ανάπτυξη επαγγελματικής- επιχειρηματικής πρωτοβουλίας, συμμετοχής και συνεργασίας. Η έλλειψη εργασιακής εμπειρίας και των ικανοτήτων που αποκτώνται από αυτή τονίζεται σε μεγάλο βαθμό από τους NEETs, καθότι αντιλαμβάνονται ότι υστερούν σε αυτόν τον τομέα, δεδομένης της κατάστασης στην αγορά εργασίας.

Σε ένα δεύτερο επίπεδο, οι NEETs αναφέρουν ότι είναι απαραίτητη η ανάπτυξη των δεξιοτήτων τεχνολογίας, πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ), των γλωσσικών ικανοτήτων και ξένων γλωσσών. Αυτές οι τρεις κατηγορίες δεξιοτήτων θεωρούνται (από τους NEETs) λιγότερο σημαντικές από τις προηγούμενες τέσσερις αλλά παραμένουν πολύ σημαντικές, και είναι βέβαιο ότι η πιθανή ανάπτυξή τους αυξάνει τις πιθανότητες ένταξης ή επανένταξης στην αγορά εργασίας. Δεν συνεπάγεται όμως ότι αυτόματα οδηγεί σε αυτή, καθώς η έλλειψη σύνδεσης όλου του φάσματος του εκπαιδευτικού συστήματος με την αγορά εργασίας και η έλλειψη ικανοτήτων και δεξιοτήτων που αναπτύσσονται με την συμμετοχή στην αγορά εργασίας αλλά και σε προγράμματα προώθησης της απόκτησης εργασιακής εμπειρίας, δεν επιτρέπουν στους NEETs, ακόμα κι αν διαθέτουν αυτές τις ικανότητες (ξένες γλώσσες, δεξιότητες ΤΠΕ και γλωσσική ικανότητα), να ενταχθούν στην αγορά εργασίας. Παρότι, λοιπόν, οι περισσότεροι φαίνεται να γνωρίζουν έστω μια ξένη γλώσσα, με κυρίαρχη την αγγλική, από μόνη της όμως δεν μπόρεσε να τους αποδώσει περισσότερες ευκαιρίες, ενώ η ανάπτυξη των δεξιοτήτων τους που σχετίζονται με τις νέες τεχνολογίες φαίνεται ότι δεν ήταν επαρκής και θα πρέπει να καλλιεργηθεί ακόμα περισσότερο, να εξειδικευτεί και αποδώσει περισσότερες γνώσεις πέραν από τις βασικές.

Οι ερωτώμενοι NEETs φαίνεται να επιθυμούν αλλαγή του γνωσιοκεντρικού χαρακτήρα του εκπαιδευτικού συστήματος, ενώ ως προς τις ικανότητες που σχετίζονται με τις θετικές επιστήμες και την μαθηματική ικανότητα, φαίνεται να θεωρούν ότι είναι σχετικά επαρκείς. Κρίσιμη θεωρούν την εστίαση σε όσες δεξιότητες μπορούν να ακολουθήσουν τις εξελίξεις και τις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας, όπως οι δεξιότητες που λαμβάνονται από την πρακτική εξάσκηση, τη μαθητεία αλλά και οι εστιασμένες στις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας και εξειδικευμένες δεξιότητες, που αναπτύσσονται στις δομές κατάρτισης.

Πρώτης προτεραιότητας αναγκαιότητα ανάπτυξης ικανοτήτων-δεξιοτήτων, σύμφωνα με τους NEETs	<ul style="list-style-type: none"> • Κοινωνικές ικανότητες και ικανότητες που σχετίζονται με την ιδιότητα του πολίτη • Μεταγνωστικές ικανότητες και ικανότητες σχετιζόμενες με την μεθοδολογία της μάθησης • Επιχειρηματικές ικανότητες • Ικανότητες σχετιζόμενες με την πολιτιστική έκφραση και την πολιτισμική αναγνώριση
Δεύτερης προτεραιότητας αναγκαιότητα ανάπτυξης ικανοτήτων-δεξιοτήτων, σύμφωνα με τους NEETs	<ul style="list-style-type: none"> • Γνώσεις Τεχνολογιών Επικοινωνίας Πληροφοριών • Δεξιότητες επικοινωνίας σε ξένες γλώσσες • Γλωσσική ικανότητα
Τρίτης προτεραιότητας αναγκαιότητα καλλιέργειας ικανοτήτων-δεξιοτήτων, σύμφωνα με τους NEETs	<ul style="list-style-type: none"> • Μαθηματική ικανότητα • Ικανότητα στις θετικές επιστήμες • Γνωστικές ικανότητες

Πρωτεύουσα ευθύνη για την μη απόκτηση των απαιτούμενων γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων φαίνεται ότι φέρει, σύμφωνα με τους NEETs, το περιεχόμενο των μαθημάτων (γνωσιοκεντρικό) και συνακόλουθα ο τρόπος εκμάθησης, η γενική δομή του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος και το «παραδοσιακό» δασκαλοκεντρικό μοντέλο διδασκαλίας. Με απλά λόγια, και οι τρεις αυτοί παράγοντες αναφέρονται στην δομή της διδασκαλίας και τη δομή του συστήματος εν συνόλω, αποδίδοντας σε αυτό την ελλιπή ή και στρεβλή μορφή των γνώσεων και των δεξιοτήτων που λαμβάνουν, που εντέλει δεν τους επιτρέπει την ομαλή ένταξη στην αγορά εργασίας. Σε δεύτερο επίπεδο οι NEETs αποδίδουν ευθύνες για την μη απόκτηση των απαιτούμενων γνώσεων και στην ανάπτυξη κρίσιμων δεξιοτήτων και ικανοτήτων στην ηγεσία και τους αρμόδιους φορείς της εκπαίδευσης, στους δασκάλους και τους καθηγητές, στην πολιτική ηγεσία της χώρας και στα διδακτικά εγχειρίδια. Θεωρούν λοιπόν, ότι όλοι οι αρμόδιοι θεσμικοί παράγοντες που σχετίζονται με την εκπαίδευση έχουν ευθύνες ως προς την ελλιπή επίτευξη μαθησιακών αποτελεσμάτων (γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων). Αντιθέτως, οι λιγότερες ευθύνες για τους ερωτώμενους αποδίδονται στους γονείς και τους ίδιους τους μαθητές αλλά και στην ελλιπή χρηματοδότηση και στην οικονομική ύφεση που έχει μειώσει τους απαιτούμενους πόρους.

Ευθύνες για την μη παροχή των απαραίτητων γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων	
Βασική Ευθύνη	<ul style="list-style-type: none"> • Τρόπος εκμάθησης • Δομή εκπαιδευτικού συστήματος • Μοντέλο διδασκαλίας
Σημαντική Ευθύνη	<ul style="list-style-type: none"> • Πολιτική ηγεσία και αρμόδιοι φορείς της εκπαίδευσης • Διδακτικά εγχειρίδια, δάσκαλοι και καθηγητές
Μικρότερη Ευθύνη	<ul style="list-style-type: none"> • Ελλιπής χρηματοδότηση και οικονομική ύφεση • Γονείς και μαθητές

ΣΤ. Το Προφίλ Δεξιοτήτων (Skills Profile) των NEETs στην Ελλάδα

Τα ευρήματα της τριγωνοποιημένης διάγνωσης αναγκών σε δεξιότητες των NEETs, επέτρεψαν την αποτύπωση του προφίλ δεξιοτήτων (skills profile-repertoire) ανά ταξινόμική κατηγορία των NEETs στην Ελλάδα και συνακόλουθα τη διάγνωση των αναγκών τους σε δεξιότητες (needs-in-skills), η οποία καταλήγει σε δυο βασικά clusters.

1ο Cluster/Προφίλ Δεξιοτήτων	2ο Cluster/Προφίλ Δεξιοτήτων
Αποτελείται από NEETs που ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα 22-24 ετών, στην πλειοψηφία τους γυναίκες, με μεσαίο/χαμηλό μορφωτικό επίπεδο και χωρίς πρότερη εργασιακή εμπειρία. Υπάρχει αξιοσημείωτο ποσοστό NEETs που έχουν ολοκληρώσει την ανώτατη εκπαίδευση και δεν διαθέτουν εργασιακή εμπειρία.	Αποτελείται από NEETs που στην πλειονότητά τους συμπεριλαμβάνονται στην ηλικιακή ομάδα 22-24 ετών, στην πλειοψηφία τους είναι γυναίκες και διαθέτουν μεσαίο/χαμηλό μορφωτικό επίπεδο. Όπως και στο πρώτο cluster/προφίλ δεξιοτήτων υπάρχει ένας αριθμός αποφοίτων με ανώτατο εκπαιδευτικό επίπεδο. Σημαντικό διακριτικό στοιχείο είναι ότι οι NEETs στο δεύτερο cluster/προφίλ δεξιοτήτων διαθέτουν πρότερη εργασιακή εμπειρία.

Από τα προαναφερθέντα διαφαίνεται ευκρινώς, ότι κρίσιμη παράμετρος για τη συγκρότηση των ταξινόμικών κατηγοριών του προφίλ δεξιοτήτων των NEETs στην Ελλάδα αποτελεί η πρότερη εργασιακή εμπειρία. Αξίζει να σημειωθεί ότι πάνω από τα 2/3 των NEETs, συνολικά και για τα δύο clusters, ανήκουν στην κατηγορία των μακροχρόνια ανέργων. Το γεγονός, ότι η πλειοψηφία των NEETs στην Ελλάδα έχει επέλθει σε κατάσταση μακροχρόνιας ανεργίας, δηλαδή, από 1 χρόνο ανεργίας και άνω, από τη μία αντανακλά την υπάρχουσα κατάσταση των πραγμάτων σε εθνικό επίπεδο, σε σχέση με την αδυναμία εύρεσης εργασίας, απότοκο σε πολύ μεγάλο βαθμό της μακρόχρονης κοινωνικο-οικονομικής ύφεσης, και από την άλλη την προϊούσα διάρρηξη του κοινωνικού ιστού της Ελλάδος, καθώς η παραμονή σε κατάσταση ανεργίας για μεγάλο χρονικό διάστημα έχει ως επακόλουθο την περαιτέρω αποσυνάρτηση από την αγορά εργασίας, την ευρύτερη αποθάρρυνση στην αναζήτηση τόσο εργασίας όσο και εναλλακτικών μαθησιακών διαδρομών, όπως και τον κίνδυνο μετάβασης ενός ατόμου σε κατάσταση ακραίας φτώχειας, πλήττοντας δυνάμει και ενεργεία την κοινωνική συνοχή.

Προτεραιοποίηση των δεξιοτήτων-ικανοτήτων που επιθυμούν οι NEETs να αναπτύξουν ή να βελτιώσουν περαιτέρω	
Πρώτο επίπεδο αναγκαιότητας	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Διαχείριση άγχους και εργασιακή πίεση ▪ Διαχείριση χρόνου-τήρηση προθεσμιών ▪ Οργανωτική ικανότητα ▪ Καλή επικοινωνία με τρίτους
Δεύτερο επίπεδο αναγκαιότητας	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Πρωτοβουλία ▪ Διαχείριση κρίσεων και συγκρούσεων στον χώρο εργασίας ▪ Ικανότητα ομαδικής συνεργασίας ▪ Μεθοδικότητα ▪ Συνθετική σκέψη ▪ Επίλυση προβλημάτων ▪ Ικανότητα διαπραγμάτευσης
Τρίτο επίπεδο αναγκαιότητας	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Διοικητική Ικανότητα ▪ Ικανότητα προσαρμογής σε νέα αντικείμενα και συνθήκες εργασίας και σε μεταβαλλόμενα περιβάλλοντα εργασίας ▪ Αναλυτική σκέψη ▪ Σύνταξη κειμένων με γραμματική και συντακτική σαφήνεια και πληρότητα

Z. Ολοκληρωμένη Παρέμβαση και Προτάσεις Πολιτικής

Στο πλαίσιο της ολοκληρωμένης παρέμβασης, στην οποία απολήγει το Έργο «NEETs 2» (EEA Grants/GR07-3757) με στόχο την ένταξη ή επανένταξη στην αγορά εργασίας και την κοινωνική επαν-ενσωμάτωση των NEETs στην Ελλάδα, εκπονήθηκαν τα κάτωθι Παραδοτέα, που αφορούν στον σχεδιασμό και στην ανάπτυξη ενός ερευνητικά εδραιωμένου (evidence-based) προγράμματος στοχευμένης και βασισμένης-στις-ικανότητες κατάρτισης- reskilling (συμπεριλαμβανομένων μαθησιακών στόχων, εκπαιδευτικού υλικού, μεθόδων διδασκαλίας και αναμενόμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων). Το τελευταίο (πρόγραμμα παρέμβασης) συνοδεύεται από α) προτεινόμενες κατευθυντήριες γραμμές και δράσεις συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού τόσο για policy makers, δομές και υπηρεσίες όσο και για τους ίδιους τους NEETs, καθώς και β) μία προτεινόμενη δέσμη παρεμβάσεων ψυχολογικής υποστήριξης για αυτή την κοινωνικά ευάλωτη ομάδα (NEETs) και συναρθρώνεται ως εξής:

- **Π.5.1.** Ολοκληρωμένο πρόγραμμα στοχευμένης και βασισμένης στις ικανότητες, κατάρτισης-reskilling (ανά ταξινόμηση κατηγορία των NEETs, βασισμένη στο προφίλ δεξιοτήτων τους) το οποίο περιλαμβάνει:
  - **Π.5.1.1.** Μαθησιακοί Στόχοι.
  - **Π.5.1.2.** Εκπαιδευτικό Υλικό.
  - **Π.5.1.3.** Μέθοδοι Διδασκαλίας.
  - **Π.5.1.4.** Αναμενόμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα.
- **Π.5.2a.** Εγχειρίδιο Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού για policy makers, δομές και υπηρεσίες.
- **Π.5.2b.** Εγχειρίδιο Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού για τους NEETs στην Ελλάδα.
- **Π.5.3.** Report για τις προτεινόμενες παρεμβάσεις ψυχολογικής υποστήριξης.
- **Π.5.4.** Εγχειρίδιο πολιτικής για τη βέλτιστη εφαρμογή και συντονισμό των α) προγραμμάτων κατάρτισης-reskilling, β) συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού και γ) δράσεων ψυχολογικής υποστήριξης για τους Neets.

Όλα τα προαναφερθέντα έχουν αναρτηθεί στην ιστοσελίδα (website) του Έργου «NEETs 2» (EEA Grants/GR07-3757): neets2.soc.uoc.gr. Επιχειρώντας μία σύνοψη των προτάσεων πολιτικής, που αποσκοπούν στην βέλτιστη υλοποίηση και συντονισμό των προγραμμάτων κατάρτισης-reskilling, των προτεινόμενων δράσεων συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού και της προτεινόμενης δέσμης δράσεων ψυχολογικής υποστήριξης για τους NEETs στην Ελλάδα, παρατίθενται συνοπτικά τα κυριότερα σημεία τους για την βέλτιστη εφαρμογή και τον συντονισμό της διττής πρότασης ολοκληρωμένης παρέμβασης για τους NEETs:

- Η εξελικτική διάσταση του φαινομένου των NEETs όσο και η διάσταση των προτάσεων πολιτικής συναρτώνται με τα εξελισσόμενα στοιχεία και χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης ετερογενούς κοινωνικά ευάλωτης ομάδας. Η επιτυχία και η αποτελεσματικότητα των προτάσεων πολιτικής εξαρτώνται βέβαια από το γενικότερο οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον (που βρίσκεται πέραν του πεδίου που μπορούμε να επηρεάσουμε άμεσα) αλλά συναρτώνται και με τον βέλτιστο συντονισμό και τη συναρμογή των επιμέρους προτάσεων στην εφαρμογή τους.

- Η πρόληψη και η αντιμετώπιση του φαινομένου των NEETs αποτελεί συλλογική ευθύνη και προϋποθέτει μία συνεκτική στρατηγική κοινωνικής ενσωμάτωσης (Παπαδάκης & Κυβέλου, 2016) και την κινητοποίηση πόρων (resource mobilization) για την εφαρμογή του ενιαίου πλαισίου προληπτικών και αντισταθμιστικών μέτρων και δράσεων. Προς αυτή την κατεύθυνση, απαραίτητη κρίνεται και η κινητοποίηση όλων των φορέων, δημόσιων και ιδιωτικών, των κοινωνικών εταίρων, της εκπαιδευτικής κοινότητας, όπως και των επιχειρήσεων/δυνητικών εργοδοτών. Άλλωστε οι συνέργειες μεταξύ των προαναφερθέντων αποτελούν *conditio sine qua non* για την εφαρμογή του προτεινόμενου, ερευνητικά εδραιωμένου, προγράμματος στοχευμένης και βασισμένης στις ικανότητες, κατάρτισης- reskilling, συνεπικουρούμενου από τις κατευθυντήριες γραμμές και δράσεις συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού.
- Επιπροσθέτως, η συνεργασία των φορέων που έρχονται σε επαφή με τους NEETs με τους Ειδικούς Ψυχικής Υγείας θα συντελέσει στον έγκαιρο εντοπισμό ψυχολογικών/αρχόμενων ψυχιατρικών προβλημάτων, την παραπομπή σε ειδικούς ψυχικής υγείας και την παροχή των απαιτούμενων υπηρεσιών. Αυτές οι παρεμβάσεις χρειάζεται να είναι εξατομικευμένες, ανάλογα με την πάθηση, τις ειδικές συνθήκες και τις ανάγκες του κάθε ατόμου. Με δεδομένο μάλιστα το γεγονός ότι, στις ψυχικές παθήσεις η έγκαιρη παρέμβαση έχει συσχετιστεί με καλύτερη έκβαση του συγκεκριμένου επεισοδίου, καθώς και της νόσου καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής (life span) με αποτέλεσμα την καλύτερη ποιότητα ζωής και λειτουργικότητα του ατόμου.
- Μια κατά το δυνατόν ολιστική αλλά ταυτόχρονα και ρεαλιστική/πραγματοποιήσιμη δέσμη παρεμβάσεων (όπως η προτεινόμενη στο πλαίσιο του Έργου) μπορεί να συμβάλει στην ανάσχεση του εξελισσόμενου φαινομένου των NEETs. Είναι προφανές ότι η αντιστροφή – πόσο μάλλον η εξάλειψη – του φαινομένου προϋποθέτει συνολικότερες εξελίξεις στις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες και στο μείγμα πολιτικών σε επίπεδο χώρας αλλά και Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ωστόσο, με βάση τα ευρήματα της ποσοτικής και της ποιοτικής έρευνας όσο και τα δεδομένα του Έργου (Πράξη 3757) εν συνόλω, καταδεικνύεται ότι και θεσμικά κενά υπάρχουν (και ανιχνεύονται) και εφαρμόσιμες προτάσεις μπορούν να διαμορφωθούν και να δοκιμαστούν. Η κοινωνική έρευνα και οι κοινωνικές επιστήμες οφείλουν να κάνουν το καθήκον τους στο δεδομένο περιβάλλον, αναλαμβάνοντας πρωτοβουλίες και επιχειρώντας να επιτύχουν την αποτελεσματικότερη δυνατή συμβολή τόσο στην εξήγηση όσο και στην ανάσχεση του φαινομένου των NEETs, φαινομένου εξαιρετικά σύνθετου αλλά και δυνητικά απολύτως κρίσιμου για την κοινωνική συνοχή.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Neets2 – Ταυτότητα του Έργου EEA Grants GR07/3757

«Έρευνα και ολοκληρωμένη παρέμβαση για την κοινωνική ενσωμάτωση μιας μείζονος κοινωνικά ευάλωτης ομάδας: ψυχολογικό προφίλ/ψυχοπαθολογία, προφίλ δεξιοτήτων, διάγνωση αναγκών και ανάπτυξη προγραμμάτων για την κατάρτιση-reskilling και την ψυχολογική υποστήριξη προς την επαν-ενσωμάτωση των «νέων ανθρώπων εκτός εκπαίδευσης, κατάρτισης και απασχόλησης (Neets)»

Χρηματοδότηση: Χρηματοδοτικός μηχανισμός του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου.

Διάρκεια Έργου: 15/12/2015- 14/12/2016.

Programme Operator: Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας (ΓΓΕΤ)

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΘΥΝΟΣ: Καθηγητής Νίκος Παπαδάκης (Πανεπιστήμιο Κρήτης)

PROJECT COORDINATING PERSON: Επ. Καθηγητής Νίκος Φωτόπουλος (ΚΑΝΕΠ/ ΓΣΕΕ & Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας)

ΑΝ. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΘΥΝΟΣ: Καθηγητής Αργύρης Κυρίδης (ΑΠΘ)

ΦΟΡΕΙΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΑΝΕΠ/ ΓΣΕΕ (συντονίζων φορέας), ΚΕΠΕΤ Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης Πανεπιστημίου Κρήτης, ΚΕΑΔΙΚ Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης Πανεπιστημίου Κρήτης (ΠΚ)

Λίγα λόγια για το Έργο

Το Έργο εστιάζει α) στην έρευνα του ψυχολογικού προφίλ της ομάδας στόχου (Neets) μελετώντας συγχρόνως την ύπαρξη πιθανής ψυχοπαθολογίας και εντοπίζοντας τις ανάγκες για ψυχολογική υποστήριξη των Ελλήνων Neets, και β) στη διάγνωση αναγκών σε επίπεδο δεξιοτήτων των Ελλήνων Neets. Τα προαναφερθέντα ερευνητικά δεδομένα οδηγούν, στο πλαίσιο του Έργου, αφενός στην ανάπτυξη προγράμματος στοχευμένης κατάρτισης-reskilling των Neets, με βάση το προφίλ δεξιοτήτων τους όσο και τις δυνατότητες και ανάγκες τους, ανά ταξινόμική κατηγορία (υπό-ομάδα) κι αφετέρου στην συγκρότηση προτεινόμενης δέσμης στοχευμένων δράσεων ψυχολογικής υποστήριξης τους. Επί της ουσίας η έρευνα απολήγει στη συγκρότηση πρότασης προγράμματος ολοκληρωμένης παρέμβασης, στην κατεύθυνση της επαν-ενσωμάτωσης της συγκεκριμένης κοινωνικά ευάλωτης ομάδας. Κοντολογίς το φυσικό αντικείμενο του Έργου συγκροτείται τόσο από την προαναφερθείσα διττή ερευνητική διαδικασία όσο και από την ανάπτυξη προγράμματος ολοκληρωμένης παρέμβασης σε δυο επίπεδα (ψυχολογικό και reskilling).

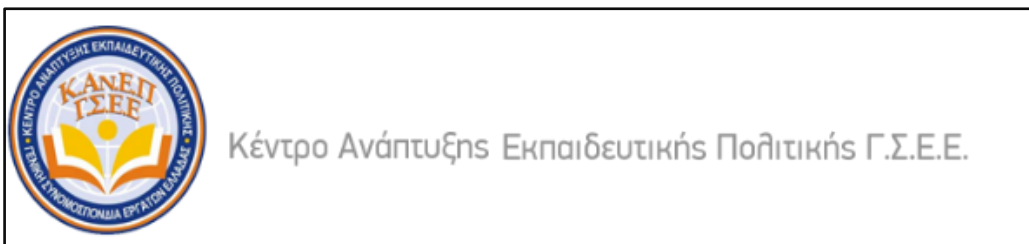
Βλ. αναλυτικότερα neets2.soc.uoc.gr

ΚΥΡΙΟΙ ΕΡΕΥΝΗΤΕΣ
(μέλη ή συνεργαζόμενοι ερευνητές των Φορέων Υλοποίησης)

- Αν. Καθηγητής Μανώλης Κουτούζης (ΕΑΠ & ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ)
- Καθηγητής Κώστας Λάβδας (ΚΕΠΕΤ Π.Κ./ Πάντειο Πανεπιστήμιο)
- Καθηγητής Δημήτρης Κοτρόγιαννος (ΚΕΑΔΙΚ/ ΠΚ)
- Καθηγήτρια Μένη Τσιτουρίδου (ΑΠΘ)
- Καθηγητής Κώστας Τσιούμης (ΑΠΘ)
- Επικ. Καθηγητής Χρήστος Τουρτούρας (ΑΠΘ)
- Αν. Καθηγητής Βασίλης Δαφέρμος (ΠΚ)
- Επικ. Καθηγήτρια Μαρία Μπάστα (ΠΚ)
- Καθηγήτρια Ιφιγένεια Βαμβακίδου (Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας)
- Αν. Καθηγήτρια Νατάσσα Χριστοδούλου (ΑΠΘ)
- Επικ. Καθηγητής Θανάσης Γρηγοριάδης (ΑΠΘ)
- Επικ. Καθηγητής Γιάννης Καμαριανός (Πανεπιστήμιο Πατρών)
- Επικ. Καθηγήτρια Ευαγγελία Καλεράντε (Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας)
- Επικ. Καθηγήτρια Ευαγγελία Μαυρικάκη (ΕΚΠΑ)
- Καθηγητής Σωκράτης Κονιόρδος (ΠΚ)
- Αντώνης Παπαργύρης (GPO)
- Δρ Προκόπης Πανδής (ΚΑΝΕΠ/ ΓΣΕΕ)
- Δρ Χρήστος Ζάγκος (ΚΑΝΕΠ/ ΓΣΕΕ)
- Μαρία Δρακάκη (Υπ. Δρ ΠΚ- Ερευνήτρια ΚΕΠΕΤ Π.Κ.)
- Στέλιος Τζαγκαράκης (Υπ. Δρ ΠΚ- Ερευνητής ΚΕΑΔΙΚ Π.Κ.)

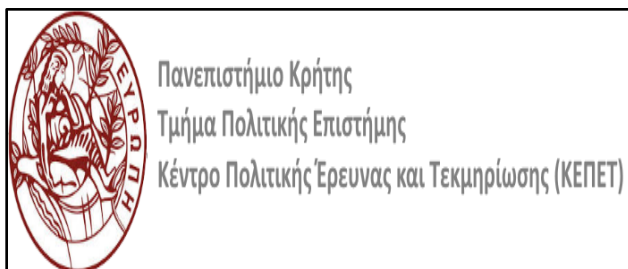
ΕΤΑΙΡΟΙ ΕΡΓΟΥ

Συντονίζων Φορέας: **Κέντρο Ανάπτυξης Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΚΑΝΕΠ)/ ΓΣΕΕ**
<http://www.kanep-gsee.gr>

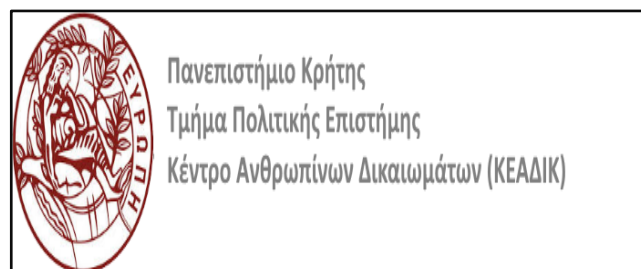

Εταίρος 1: Κέντρο Πολιτικής Έρευνας & Τεκμηρίωσης (ΚΕΠΕΤ) Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης Πανεπιστημίου Κρήτης & Κέντρο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΚΕΑΔΙΚ) Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης Πανεπιστημίου Κρήτης

ΚΕΠΕΤ Π.Κ.

ΚΕΑΔΙΚ Π.Κ.

<http://www.keme.uoc.gr/index.php/2016-01-18-12-40-34/2016-02-23-07-56-44/168-2016-02-23-07-40-18> & http://political.soc.uoc.gr/?page_id=512

neets2.soc.uoc.gr

